

РЕПУБЛИКА
СРБИЈА

МЗ
522/2021

бр. 07-00-367/2021-02 датум: 4.10. 2021.

ПОВЕРЕНИК ЗА
ЗАШТИТУ
РАВНОПРАВНОСТИ

Београдски центар за људска права
Соња Тошковић, директорка

11000 БЕОГРАД
Кнеза Милоша 4

Поштована госпођо Тошковић,

У прилогу Вам достављамо мишљење са препоруком Повереника за заштиту равноправности бр. 07-00-367/2021-02 од 27.9.2021. године, донето на основу притужбе Београдског центра за људска права и А11-Иницијативе за економска и социјална права.

С поштовањем,

ПОМОЋНИЦА ПОВЕРЕНИЦЕ ЗА
ЗАШТИТУ РАВНОПРАВНОСТИ

Мирјана Кецман

МИШЉЕЊЕ

Мишљење је донето у поступку поводом притужбе коју су подели Београдски центар за људска права и А11-Иницијатива за економска и социјална права, против Raiffeisen banka a.d. Београд, због дискриминације лица која су пореклом из Ирана и имају одобрено уточиште у Републици Србији. У притужби је наведено да је појединим лицима која су пореклом из Ирана и имају одобрено уточиште у Републици Србији, Raiffeisen банка одбила да отвори текући рачун, што је био повод да се спроведе ситуационо тестирање дискриминације у овој банци, као и да су подносиоци притужбе пре спровођења радњи тестирања затражили мишљење Народне банке Србије. Ситуационо тестирање је обављено дан за даном, у истој филијали банке. Тестер који је лице са одобреним азилом и личном картом издатом од МУП-а Републике Србије, покушао је да отвори рачун у Raiffeisen банци, у филијали на Теразијама, након што је дошао на шалтер на српском језику затражио је од запослене да отвори рачун у банци. Када је пружио личну карту, службеница банке му је саопштила: „Са Вашом личном картом не можемо отворити рачун у овој банци јер имамо системски проблем у односу на матични број, односно ЕБС (евиденциони број за странце). Раније су људи долазили са истим захтевом да отворе рачун, али то није било могуће. Извињавам се, довођења.“ Сутрадан је контролна тестерка, која има држављанство Републике Србије, дошла у исту филијалу банке са захтевом да отвори банковни рачун, у чему је и успела. У изјашњењу Raiffeisen банке, између осталог, наведено је да не постоји документ који би у потпуности забранио пословну сарадњу банке са клијентима пореклом из Ирана, као и да банка има право да слободно одлучи о избору клијента, те да у одређеним случајевима није у могућности да потенцијалном клијенту пружи банкарску услугу. У току поступка је утврђено да законски прописи у овој области предвиђају да се пословни однос не успостави само уколико је банка проценила висок ризик при успостављању пословног односа, а није могла да примени појачане радње и мере, у складу са законом и интерним актом банке. За давање мишљења у овом предмету важна је примена правила о прерасподели терета доказивања из члана 45. став 2. Закона о забрани дискриминације, према којем терет доказивања да није дошло до повреде начела једнаких права и обавеза лежи на лицу против кога је поднета притужба. Међутим, Raiffeisen банка током овог поступка, није доставила доказе из којих би се утврдило да је из оправданих разлога одбила да закључи пословни однос са лицем које је пореклом из Ирана и има одобрено уточиште у Републици Србији, односно доказе да није могла да примени појачане радње и мере познавања и праћења странке, уколико је постојао висок ризик при успостављању пословног односа са овим лицима. У допису Народне банке Србије који је достављен у прилогу притужбе, као и у допису бр. КГ757/2/21 од 6.4.2021. године, који је Поверенику за заштиту равноправности, Народна банка, доставила у другом предмету поводом сличне правне ситуације, између осталог је констатовано да није могуће искључиво на основу држављанства, односно државе порекла физичког лица или националности унапред искључити могућност да се одређеним категоријама лица отварају рачуни код банке, већ је одбијање успостављања пословног односа или раскида тог односа могућ само ако је банка утврдила, након спроведених образложених анализа да није у могућности да примењује одређене појачане радње и мере. По спроведеном поступку, Повереник је дао

мишљење да је Raiffeisen банка а.д. Београд одбијањем да успостави пословни однос и отвори рачун са лицем које има одобрено уточиште у Републици Србији а пореклом је из Ирана, без разматрања испуњености услова у конкретном случају у складу са законом, повредила одредбе члана 6. Закона о забрани дискриминације. Уз мишљење је дата препорука да Raiffeisen банка а.д. Београд приликом разматрања захтева лица која имају одобрено уточиште у Републици Србији, а која су пореклом из Ирана, у сваком конкретном случају процењује испуњеност законских услова за успостављање пословног односа, без негативних генерализација о лицима на основу било ког њиховог личног својства, као и да у будуће води рачуна да у оквиру својих послова и активности не криши прописе о забрани дискриминације.

1. ТОК ПОСТУПКА

1.1. Повереник за заштиту равноправности примио је притужбу Београдског центра за људска права и А11-Иницијативе за економска и социјална права, изјављену против Raiffeisen banka а.д. Београд, због дискриминације лица из Ирана која имају одобрено уточиште у Републици Србији.

1.2. У притужби је, између остalog, наведено:

– да је појединим лицима која су пореклом из Ирана и имају одобрено уточиште у Републици Србији, Raiffeisen банка одбила да отвори текући рачун, што је био повод да се спроведе ситуационо тестирање дискриминације у овој банци;

– да је ситуационо тестирање спроведено 13. и 14. маја 2021. године, са исходом да тестеру пореклом из Ирана који има одобрено уточиште у Републици Србији није пружена услуга отварања рачуна у банци, док је лицу које је држављанин Републике Србије пружена ова услуга;

– да је ситуационо тестирање обављено дан за даном, у истој филијали банке. Тестер који је лице са одобреним азилом и личном картом издатом од МУП РС, покушао је да отвори рачун у Raiffeisen банци, у филијали на Теразијама, након што је дошао на шалтер на српском језику затражио је од запослене да отвори рачун у банци. Када је пружио личну карту, службеница банке му је саопштила: “Са Вашом личном картом не можемо отворити рачун у овој банци јер имамо системски проблем у односу на матични број, односно ЕБС (евиденциони број за странце). Раније су људи долазили са истим захтевом да отворе рачун, али то није било могуће. Извињавам се, довиђења.“;

– да је сутрадан контролна тестерка, која има држављанство Републике Србије, дошла у исту филијалу банке са захтевом да отвори банковни рачун, у чему је и успела;

– да је оваквим поступањем ускраћено пружање услуге отварања рачуна особама које имају одобрено уточиште и личну карту издату од стране Канцеларије за азил, што представља кршење Закона о забрани дискриминације;

– да су подносиоци притужбе пре спровођења радњи тестирања затражили мишљење Народне банке Србије, и да је Народна банка Србије заузела став да прописи из области спречавања прања новца и финансирања тероризма не дају основ за искључење могућности успостављања пословног односа са целокупном категоријом лица, већ обавезује банку да одбије трансакцију и пословни однос само уколико обveznik не може да изврши појачане радње и мере познавања и праћења странке;

– да се оваквим поступањем банке неприкосновено ускраћује примена корпуса права гарантованих Законом о азилу и привременој заштити, али и Женевске конвенције о статусу избеглица из 1951. године, као што су право на приступ тржишту рада, помоћ при интеграцији, право на својину, социјалну помоћ;

– да се у конкретном случају ради о дискриминацији особа којима је одобрено уточиште у Републици Србији, а пореклом си из Ирана, која се огледа у ускраћивању пружања услуга само и искључиво на основу личног својства особе.

1.3. У прилогу притужбе достављен је извештај о спроведеном ситуационом тестирању дискриминације, изјаве тестера и контролне тестерке, као и мишљење Народне банке Србије.

1.4. Повереник за заштиту равноправности спровео је поступак у циљу утврђивања правно релевантних чињеница и околности, у складу са чланом 37. став 1. Закона о забрани дискриминације¹, те је затражио изјашњење на наводе из притужбе од Raiffeisen банке а.д. Београд.

1.5. У изјашњењу ове банке, између остalog, наведено је:

– да као чланица међународне банкарске групације, банка у свом пословању спроводи највише стандарде усклађености са прописима и стандардима ЕУ. Пословање на законит, етички и одговоран начин је кључни део корпоративне културе банке;

– да се у претходном периоду од финансијских институција захтевало спровођење строгих радњи и мера посебно у односу на управљање ризицима од прања новца, финансирања тероризма, спречавања корупције, манипулација тржиштем, односно потенцијалних злоупотреба пословног односа. У том смислу банка развија апликативна решења помоћу којих управља ризицима током пословног односа са клијентима;

– да са клијентима пореклом из Ирана банка има успостављену сарадњу, односно не постоји интерни акт, наредба или други документ који би у потпуности забранио пословну сарадњу банке са клијентима пореклом из Ирана. У односу на потенцијално успостављање пословне сарадње, банка има право, у складу са чланом 41. став 3. Закона о банкама да слободно одлучи о избору клијента. У поступку усклађивања са наведеном одредбом и са прописима и стандардима којима се уређује управљање описаним ризицима у пословању, банка у одређеним случајевима није у могућности да потенцијалном клијенту пружи банкарску услугу;

– да уређени статус боравка у Републици Србији лица са страним пореклом из земаља који су оцењени од стране надлежних међународних органа као високоризичне са аспекта ризика од прања новца и финансирања тероризма свакако јесте предност у поступку доношења одлуке о потенцијалном успостављању пословне сарадње, али у одређеним ситуацијама, посебно када се ради о поклапању података о потенцијалном клијенту са лицима у вези са којима постоје негативне информације, банка није у могућности да успостави пословну сарадњу са тим лицима услед изложености неприхватљиво високом ризику;

– да се подносиоци притужбе нису пре подношења притужбе обратили банци, у ком случају је банка могла и без покретања овог поступка да објасни своје радње и мере које предузима у складу са прописима, односно, добили би непосредну информацију да банка не одбија пословну сарадњу са свим лицима пореклом из Ирана и да у том смислу не врши дискриминацију ових лица.

2. ЧИЊЕНИЧНО СТАЊЕ

2.1. У извештају о спроведеном ситуационом тестирању од 20.5.2021. године, наведени су подаци о тестеру, о контролору/ки ситуационог тестирања, затим тестираном правном лицу, опис ситуације и резултати тестирања. Наиме, у извештају је наведено да је Jafar

¹ „Службени гласник РС”, број 22/09 и 52/21

Fatahian у својству тестира, као лице са одобреним азилом и личном картом издатом од стране МУП-а, тестирао постојање дискриминације приликом пружања банковних услуга. Dana 13.5.2021. године у 12 часова, отишао је у филијалу Raiffeisen банке, на адреси Теразије 27 у Београду и затражио од запослене на шалтеру да отвори банковни рачун. Након што је дао личну карту на увид саопштено му је следеће: „Са Вашом личном картом не можемо отворити рачун у овој банци јер имамо системски проблем у односу на матични број. Раније су људи долазили са истим захтевом да отворе рачун, али то није било могуће. Извињавамо се, довођења.“ Даље се у извештају наводи да је сутрадан, 14.5.2021. године, око 9:45 часова дошла контролорка тестирања, Јована Поповић, држављанка Републике Србије, и отишла у Raiffeisen банку ради отварања рачуна. У филијали која се налази на Теразијама 27, примила је службеница и на њен захтев да отвори рачун тражила јој је личну карту. Након предаје личног документа, отворила је текући рачун у Raiffeisen банци. На крају, наведено је да је исход тестирања показао да постоји вероватност у постојању дискриминације приликом отварања банковних рачуна и то према особама из Ирана са одобреним уточиштем у Србији.

2.2. У изјави Jafara Fatahiana наведено је: „Дана 13.5.2021. године у 12 часова, отишао сам у наведену банку на Теразијама бр. 27. Након уласка радник обезбеђења је питао: „Шта Вам треба“, те сам одговорио да хоћу да отворим рачун. Питао ме је да ли за фирму или за себе, на шта сам одговорио да је за мене. Након тога, упитао ме је где да седнем и сачекам ред. Након 15 минута, када се појавила запослена на шалтеру, отишао сам до ње и тражио да отворим рачун. Шалтер се налазио са десне стране и био је други по реду, та службеница ме је примила. Након што сам дао ИД карту, одмах је рекла: „Са Вашом личном картом не можемо отворити рачун у овој банци јер имамо системски проблем у односу на матични број. Раније су људи долазили са истим захтевом да отворе рачун, али то није било могуће. Извињавамо се, довођења“

2.3. У изјави Јоване Поповић, наведено је: „Дана 14.5.2021. године, око 9,45 часова ујутру отишла сам у Raiffeisen банку ради отварања текућег рачуна као држављанка Републике Србије. У питању је њихова филијала која се налази на Теразијама 27. Запослена Јасмина Радумило ме је примила, тражила личну карту и након тога отворила текући рачун. У року од 30 минута отворен ми је текући рачун, добијене су картице и инсталација електронског банкарства“.

3. МОТИВИ И РАЗЛОЗИ ЗА ДОНОШЕЊЕ МИШЉЕЊА

Повереник за заштиту равноправности, приликом давања мишљења у овом предмету, анализирао је наводе из притужбе, изјашњења, доказе који су достављени, као и релевантне међународне и домаће правне прописе у области заштите од дискриминације.

Правни оквир

3.1. Повереник за заштиту равноправности је независни државни орган установљен Законом о забрани дискриминације². Одредбама члана 33. Закона о забрани дискриминације прописана је надлежност Повереника за заштиту равноправности. Једна од основних надлежности Повереника јесте да прима и разматра притужбе због дискриминације, даје мишљења и препоруке у конкретним случајевима дискриминације и изриче законом утврђене мере. Поред тога, Повереник је овлашћен да предлаже поступак мириња, као и да покреће судске поступке за заштиту од дискриминације и подноси прекрајне пријаве због аката дискриминације прописаних антидискриминационим прописима. Повереник је, такође, овлашћен да упозорава јавност на најчешће, типичне и

² Закон о забрани дискриминације, члан 33.

тешке случајеве дискриминације и да органима јавне власти препоручује мере за остваривање равноправности.

3.2. Устав Републике Србије³ у члану 21. забрањује сваку дискриминацију, непосредну или посредну, по било ком основу, а нарочито по основу расе, пола, националне припадности, друштвеног порекла, рођења, вероисповести, политичког или другог уверења, имовног стања, културе, језика, старости и психичког или физичког инвалидитета.

3.3. Европска конвенција за заштиту људских права и основних слобода из 1950. године⁴, у члану 14. забрањује дискриминацију и прописује да се уживање права и слобода прописаних конвенцијом обезбеђује без дискриминације по било ком основу, као што су пол, раса, боја коже, језик, вероисповест, политичко или друго мишљење, национално или социјално порекло, веза са неком националном мањином, имовно стање, рођење или други статус.

3.4. Уставна забрана дискриминације ближе је разрађена Законом о забрани дискриминације, који у члану 2. став 1. тачка 1. прописује да дискриминација и дискриминаторно поступање означавају свако неоправдано прављење разлике или неједнако поступање, односно пропуштање (искључивање, ограничавање или давање првенства), у односу на лица или групе као и на чланове њихових породица, или њима близка лица, на отворен или прикривен начин, а који се заснива на раси, боји коже, прецима, држављанству, националној припадности или етничком пореклу, језику, верским или политичким убеђењима, полу, роду, родном идентитету, сексуалној оријентацији, полним карактеристикама, нивоом прихода, имовном стању, рођењу, генетским особеностима, здравственом стању, инвалидитету, брачном и породичном статусу, осуђиваности, старосном добу, изгледу, чланству у политичким, синдикалним и другим организацијама и другим стварним, односно претпостављеним личним својствима. Чланом 17. став 1. овог закона прописано је да дискриминација у пружању јавних услуга постоји ако правно или физичко лице, у оквиру своје делатности, односно занимања, на основу личног својства лица или групе лица, одбије пружање услуге, за пружање услуге тражи испуњење услова који се не траже од других лица или групе лица, односно, ако у пружању услуга неоправдано омогући првенство другом лицу или групи лица.

3.5. Конвенција о статусу избеглица⁵ регулише правни положај избеглица, као и покретну и непокретну имовину избеглица. Чланом 30. ове конвенције прописано је да свака држава уговорница треба да обрати благонаклону пажњу молбама које подносе избеглице који желе добити овлашћење за трансфер све друге имовине потребне за њихово ново настањивање у некој другој земљи где су примљени ради новог настањења.

3.6. Закон о азилу и привременој заштити⁶ уређује статус, права и обавезе тражилаца азила и лица којима је одобрено право на азил и привремену заштиту, начела, услове и поступак за одобрење и престанак права на азил и привремену заштиту, као и друга питања од значаја за азил и привремену заштиту. Овим законом дефинисани су и појмови избеглица, лица која имају право на уточиште, лица са супсидијарном заштитом и тражилаца азила у Републици Србији. Чланом 7. овог закона прписано је да је приликом спровођења одредаба овог закона забрањена свака дискриминација по било ком основу, у складу са посебним прописима којима су уређена питања забране дискриминације, а нарочито по основу расе, боје коже, националне припадности и др. Одредбом члана 24. прписано је да се право на уточиште, односно статус избеглице одобрава тражиоцу који се налази изван државе свог порекла или државе уобичајеног боравишта, а оправдано

³ Устав Републике Србије („Службени гласник РС”, бр. 98/06)

⁴ Закон о ратификацији Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода („Службени лист СЦГ-Међународни уговори”, број 9/03, 5/05 и 7/05-исправка, „Службени гласник РС – Међународни уговори”, бр. 12/10 и 10/15)

⁵ Уредба о ратификацији Конвенције о статусу избеглица са Завршним актом конференције опуномоћеника Уједињених нација о статусу избеглица („Службени лист ФНРЈ – Међународни уговори и други споразуми”, бр. 7/60)

⁶ „Службени гласник РС”, бр. 24/18

страхује од прогона због своје расе, пола, језика, вероисповести, националне припадности, припадности одређеној друштвеној групи или политичког уверења, а због чега не може или не жели да прихвати заштиту те државе. Чланом 59. овог закона прописано је да лице коме је одобрено право на уточиште или супсидијарну заштиту, има право, између осталих, и на здравствену заштиту, образовање, приступ тржишту рада, својину, помоћ при интеграцији.

3.7. Закон о спречавању прања новца и финансирања тероризма⁷ под обveznicima поред осталих подразумева и банке (члан 4. став 1. тачка 1.). Одредбом члана 6. став 1. овог закона прописано је да је обveznik дужан да изради и редовно ажурира анализу ризика од прања новца и финансирања тероризма у складу са овим законом, смерницама које доноси орган надлежан за вршење надзора над применом овог закона и проценом ризика од прања новца и финансирања тероризма израђеном на националном нивоу (члан 6. став 1). Такође, одредбом члана 7. прописане су радње и мере познавања и праћења странке, према коме је, обveznik, између остalog, дужан да провери идентитет странке на основу докумената, података или информација прибављених из поузданних и веродостојних извора, затим да прибави и процени информацију о сврси и намени пословног односа или трансакције и друге податке, као и да провери и процени веродостојност информација о пореклу имовине која је или ће бити предмет пословног односа, односно трансакције, у складу са проценом ризика. Према одредби става 2. овог члана обveznik је дужан да одбије понуду за успостављање пословног односа ако не може да изврши радње и мере из става 1. овог члана, а ако је пословни однос већ успостаљен дужан је да га раскине. Одредбом члана 41. став 1. овог закона прописано је да је обveznik дужан да када успоставља пословни однос или врши трансакцију када пословни однос није успостављен, са странком из државе која има стратешке недостатке у систему за борбу против прања новца и финансирања тероризма, примени појачане радње и мере из става 2. овог члана.

3.8. Смернице за примену одредаба Закона о спречавању прања новца и финансирања тероризма за обveznike над којима Народна банка Србије врши надзор⁸ у тачки 6. прописују да је обveznik дужан да идентификује ризик од прања новца и финансирања тероризма коме је изложен или ће бити изложен при успостављању пословног односа са странком. С тим циљем, обveznik разматра све релевантне врсте ризика, при чему увек узима у обзир ризик странке, географски ризик, ризик трансакције, ризик производа/услуга и ризик у вези са начином успостављања и одвијања пословног односа. Тачком 8. став 1. Смернице прописано је да ради идентификовања географског ризика, обveznik разматра нарочито ризик у односу на државу у којој странка или стварни власник странке има седиште, обавља делатност или с којом је на релевантан начин повезана, док је ставом 4. смерница прописано да је ради идентификовања новога ризика од финансирања тероризма за одређену државу обveznik дужан да размотри следеће факторе: да ли постоји информације од тела надлежних за спровођење закона или веродостојних и поузданых извора које указују да држава финансира или подржава активности терористичких организација или је познато да терористичке организације делују у тој држави; да ли су Уједињене нације, савет Европе, OFAC или друге међународне организације према држави примениле санкције, ембарго или сличне мере.

3.9. Законом о заштити корисника финансијских услуга⁹, као једно од основних начела, у члану 5. тачка 2. прописује начело заштите од дискриминације.

3.10. Закон о платним услугама¹⁰ у члану 73б прописује да је при отварању рачуна потрошача који има законит боравак у Републици Србији забрањена свака дискриминација, непосредна или посредна, по било ком основу, а нарочито по основу

⁷ „Службени гласник РС“, бр. 113/17, 91/19 и 153/20

⁸ „Службени гласник РС“, бр. 13/18, 103/18, 57/19, 137/20 и 49/21

⁹ „Службени гласник РС“, 36/11 и 139/14

¹⁰ „Службени гласник РС“, 139/14 и 44/18

расе, пола, генетских особености, националне припадности, друштвеног порекла, рођења, вероисповести, политичког или другог уверења, имовног стања, места боравка, културе, језика, старости, сексуалног опредељења или инвалидитета. Према одредби члана 2. став 1. тачка 41. овог закона, законит боравак у Републици Србији означава боравак физичког лица у Републици Србији у складу са прописима којима се уређује пребивалиште и боравиште грађана, односно боравак странца у складу са законом о странцима, укључујући и странца који борави у Републици Србији у складу са законима којима се уређује азил и избеглице или на основу међународног уговора. Чланом 73н овог закона прописано је да, не доводећи у питање примену одредаба закона којима се уређује спречавање прања новца и финансирање тероризма и других одредаба овог закона, банка је дужна да потрошачу који има законит боравак у Републици Србији, а нема отворен платни рачун, на његов захтев омогући отварање и коришћење платног рачуна са основним услугама. Уставу 6. овог члана прописано је да услови за отварање, вођење, и гашење платних рачуна потрошача са основним услугама морају бити недискриминаторни, у смислу члана 73б овог закона.

Анализа навода притужбе, изјашњења и доказа са аспекта антидискриминационих прописа

3.11. Имајући у виду садржину притужбе као и надлежности овог органа, у конкретном случају је потребно утврдити да ли је Raiffeisen банка повредила антидискриминаторне прописе, односно да ли одбијањем пружања услуге лицу пореклом из Ирана које има одобрено уточиште у Републици Србији повређен Закон о забрани дискриминације.

3.12. С обзиром да је притужба поднета на основу ситуационог тестирања дискриминације, Повереник најпре истиче да је основна сврха ситуационог тестирања обезбеђивање ваљаног доказа на којем ће се базирати вођење самог поступка за заштиту од дискриминације. С тим у вези, према члану 46. став 3. Закона о забрани дискриминације, добровољни испитивач дискриминације је лице које се свесно изложило дискриминаторском поступању у намери да непосредно провери примену правила о забрани дискриминације у конкретном случају. Ситуационо тестирање представља метод доказивања дискриминације, а један од циљева ове методе је да се докаже да постоји пракса да се особе које поседују одређено лично својство, у упоредивој ситуацији, неповољније третирају у односу на особе које не поседују то лично својство.

3.13. Наиме, у конкретном случају, након спроведеног ситуационог тестирања дискриминације у Raiffeisen банци, на адреси Теразије 27, у Београду, исход тестирања је показао да постоји вероватноћа у постојање дискриминације приликом отварања банковних рачуна и то према особама из Ирана са одобреним уточиштем у Србији, што је констатовано у извештају о спроведеном ситуационом тестирању дискриминације од 20.5.2021. године. С тим у вези, Повереник истиче да је у конкретном случају релевантна примену правила о пребаџивању терета доказивања из члана 45. Закона о забрани дискриминације. Према овом правилу, уколико подносилац притужбе учини вероватним акт дискриминације терет доказивања да није дошло до повреде начела једнаких права и обавеза, лежи на лицу притив кога је поднета притужба.

3.14. На основу утврђеног чињеничног стања, и то извештаја о спроведеном ситуационом тестирању дисриминације од 20.5.2021. године, као и изјаве тестера и контролорке тестирања, Повереник констатује да су подносиоци притужбе учинили вероватним акт дискриминације, у смислу члана 45. Закона о забрани дискриминације. Дакле, даље је потребно утврдити да ли је Raiffeisen банка пружила доказе да у конкретном случају није дошло до повреде начела једнакости.

3.15. С тим у вези, Повереник најпре констатује да се Raiffeisen банка није изјаснила на наводе притужбе у делу који се односи на конкретан случај и спроведено ситуационо тестирање од 13. и 14. маја 2021. године, када су тестер и контролорка тестирања били у

филијали ове банке, Теразије 27, у намери да отворе рачун. Наме, у изјашњењу је наведено да не постоји документ који би у потпуности забранио пословну сарадњу банке са клијентима пореклом из Ирана, као и да банка има право, у складу са законом, да слободно одлучи о избору клијента. Такође, истиче се да у одређеним ситуацијама, посебно када се ради о поклапању података о потенцијалном клијенту са лицима у вези са којима постоје негативне информације, банка није у могућности да успостави пословну сарадњу са тим лицима услед изложености неприхватљиво високом ризику. Уз изјашњење, банка није доставила ниједан доказ.

3.16. Приликом доношења мишљења у овом предмету, Повереник је најпре имао у виду да је одредбом члана 41. став.1. Закона о спречавању прања новца и финансирања тероризма прописано да је обvezник дужан да када успоставља пословни однос или врши трансакцију када пословни однос није успостављен, са странком из државе која има стратешке недостатке у систему за борбу против прања новца и финансирања тероризма, примени појачане радње и мере из става 2. овог члана. Ове радње и мере најпре обухватају прописане радње и мере из члана 7. став 1. овог закона (провера идентитета странке на основу докумената, података или информација прибављених из поузданних и веродостојних извора, прибављање и процена информација о сврси и намени пословног односа или трансакција и др), као и да својим интерним актима дефинише које ће појачане радње и мере, и у ком обиму примењивати, у сваком конкретном случају, а у складу са чланом 35. став 2. Закона о спречавању прања новца и финансирања тероризма.

3.17. Имајући у виду ову обавезу обvezника (банке), Повереник констатује да је банка у обавези да у сваком конкретном случају врше процену свих релевантних врста ризика (rizik странке, географски ризик, ризик трансакције и др) приликом успостављања пословног односа. Тачком 8. став 1. Смерница за примену одредаба Закона о спречавању прања новца и финансирања тероризма прописано је да ради идентифковања географског ризика, обvezник разматра нарочито ризик у односу на државу у којој странка или стварни власник странке има седиште, обавља делатност или са којом је на релевантан начин повезана, док је ставом 4. исте тачке Смернице прописано да је ради идентифковања нивоа ризика од финансирања тероризма за одређену државу обvezник дужан да размотри следеће факторе: да ли постоји информације од тела надлежних за спровођење закона или веродостојних и поузданних извора које указују да држава финансира или подржава активности терористичких организација или је познато да терористичке организације делују у тој држави; да ли су Уједињене нације, Савет Европе, OFAC или друге међународне организације према држави примениле санкције, ембарго или сличне мере. На основу наведеног произлази да је банка дужна да, уколико у конкретном случају, приликом успостављања пословног односа процени постојање високог ризика, примени појачане радње и мере, у складу са законом и процедуром банке. Међутим, чињеница да потенцијални клијент банке који жели да отвори рачун има везе са државама (држављанство, место рођења) које имају стратешке недостатке у систему спречавања прања новца и финансирања тероризма, према класификацији међудржавних тела (нпр. FATF) не искључује могућност да банка успостави пословни однос са овим лицима, већ да, као што је наведено, примени појачане радње и мере. Такође, и прописима који регулишу примену појачаних радњи и мера није искључена могућност успостављања пословног односа са овим лицима. Наме, прописи у овој области предвиђају да се пословни однос не успостави само ако банка није у могућности да примени појачане радње и мере. Међутим, банка у конкретном случају није доставила ниједан доказ из ког би се утврдило да према лицима са одобреним уточиштем у Републици Србији, а која су пореклом из Ирана и имају одобрено уточиште, није могла да примени појачане радње и мере, те да је због тога одбила да успостави пословни однос и отвори рачун.

3.18. Дакле, Raiffeisen банка, током овог поступка, није доставила ниједан доказ да из оправданих разлога није отворен рачун добровољном испитивачу дискриминације.

Имајући у виду да је у питању ситуационо тестирање, подноситељи притужбе учинили су вероватним да је разлог томе, управо лично својство добровољног испитивача дискриминације – статус лица које има одобрено уточиште у Републици Србији, а које је пореклом из Ирана. Такође, Поверенику није достављен ниједан доказ да банка ступа у пословне односе са лицима која су пореклом из Ирана. С тим у вези, оправдан разлог за одбијање услуге у конкретном случају би постојао уколико је банка проценила висок ризик при успостављању пословног односа, а није могла да примени појачане радње и мере, у складу са законом и инретним актом банке, због чега је одбила да успостави пословни односи са овим лицима. Овакав став је потврђен и у допису Народне банке Србије, који је упућен подносиоцима притужбе, а који је достављен у прилогу притужбе. Такође, овакав став потврђен је и у допису Народне банке Србије бр. КГ757/2/21 од 6.4.2021. године, који је Поверенику за заштиту равноправности, достављен у другом предмету, поводом сличне правне ситуације Наиме, у овом допису Народна банка Србије истиче да је за свако физичко лице које успоставља пословни однос са банком, банка дужна да идентификује ризик од прања новца и финансирања тероризма коме је изложена или ће бити изложена при успостављању пословног односа, те с тим циљем банка разматра све релевантне врсте ризика, што захтева од банке да изврши додатне провере у складу са прописима из ове области и у складу са интерним актима банке. Народна банка Србије наводи да није могуће искључиво на основу држављанства, односно државе порекла физичког лица или националности унапред искључити могућност да се одређеним категоријама лица отварају рачуни код банке, већ је одбијање успостављања пословног односа или раскида тог односа могућ само ако је банка утврдила, након спроведених образложених анализа да није у могућности да примењује одређене појачане радње и мере, ако је претходно дошла до закључка да је потребно да се ове мере примењују. Другим речима, банке могу да успоставе пословни однос са лицима који су мигранти, односно у статусу тражиоца азила или избегличком статусу, а која су из Ирана, Ирака и Авганистана (односно да тим лицима отворе рачуне) ако су испуњени законски и подзаконски акти и утврђено формалини материјални услови, који се једнако примењују на сва физичка лица.

4. МИШЉЕЊЕ

Raiffeisen банка а.д. Београд је одбијањем да успостави пословни однос и отвори рачун лицу које има одобрено уточиште у Републици Србији, а пореклом је из Ирана, без разматрања испуњености услова у конкретном случају у складу са законом, повредила одредбе члана 6. Закона о забрани дискриминације.

5. ПРЕПОРУКА

Повереник за заштиту равноправности препоручује Raiffeisen банци а.д. Београд:

5.1. Да приликом разматрања захтева лица која имају одобрено уточиште у Републици Србији, а која су пореклом из Ирана, у сваком конкретном случају процењује испуњеност законских услова за успостављање пословног односа, без негативних генерализација о лицима на основу било ког њиховог личног својства.

5.2. Да убудуће води рачуна да у оквиру својих послова и активности не крши прописе о забрани дискриминације.

Потребно је да Raiffeisen банка а.д. Београд обавести Повереника за заштиту равноправности о планираним мерама у циљу спровођења ове препоруке, у року од 30 дана од дана пријема мишљења са препоруком.

Уколико Raiffeisen банка а.д. Београд не поступи по препоруци у року од 30 дана, биће донето решење о изрицању мере опомене, против којег није допуштена жалба, а за случај да ово решење спроведе, Повереник за заштиту равноправности ће о томе обавестити јавност преко средстава јавног информисања и на други начин.

Против овог мишљења није допуштена жалба нити било које друго правно средство, јер се њиме не одлучује о правима и обавезама правних субјеката.

Доставити:

- Београдском центру за људска права,
- А11-Иницијативи за економска и социјална права
- Raiffeisen банци а.д. Београд